

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการเสนอสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยลำดับการเสนอดังนี้ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเริ่มด้วยคณะผู้วิจัยร่วมกันศึกษาเอกสาร หนังสือ งานวิจัย ตลอดจนสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ที่กล่าวถึงลักษณะความเป็นพลเมืองดี มาสรุปเป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ควรจะมีสำหรับสังคมไทยในปัจจุบันพร้อมทั้งความหมาย เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 13 ท่าน พิจารณาให้ข้อคิดเห็น จากนั้นจึงนำผลของการพิจารณาและข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดมาสรุปภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา ได้ลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้งสิ้น 40 ลักษณะ ใช้เป็นเกณฑ์ในการวิจัยครั้งนี้

นำเกณฑ์ความเป็นพลเมืองดีมาสร้างแบบวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัย พร้อมกำหนดหน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหา ทำการทดลองวิเคราะห์เนื้อหาหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมอย่างละ 1 เล่ม แล้วนำผลการวิเคราะห์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านวิเคราะห์เนื้อหา 3 ท่าน เพื่อพิจารณาและตรวจสอบความตรง (Validity) ในการวิเคราะห์ นำข้อเสนอแนะของ

ผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขวิธีการวิเคราะห์ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการสุ่มหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม อย่างละ 1 เล่ม โดยการสุ่มอย่างง่าย ทำการวิเคราะห์ด้วยตนเอง เว้นระยะ 1 สัปดาห์ ทำการวิเคราะห์ซ้ำอีก 1 ครั้ง เพื่อหาความเที่ยง (Reliability) ในการวิเคราะห์ของผู้วิจัย ต่อจากนั้นผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์หนังสือเรียน และหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้งหมด

หนังสือเรียนที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ หนังสือเรียนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ทุกกลุ่มประสบการณ์ จำนวน 30 เล่ม ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 255/2538 และหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา ของกรมวิชาการ จำนวน 264 เล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยาย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ก. ผลการวิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) พบว่ามีเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดี ครบทุกลักษณะ ความถี่ 3,787 ครั้ง ตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนตามลำดับชั้น ดังนี้
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ความถี่ 136 ครั้ง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ความถี่ 361 ครั้ง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ความถี่ 523 ครั้ง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ความถี่ 580 ครั้ง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ความถี่ 786 ครั้ง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ความถี่ 1,401 ครั้ง

2. ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในทุกกลุ่มประสบการณ์ของทุกระดับชั้น มีดังนี้ กลุ่มทักษะ(คณิตศาสตร์) ความถี่ 693 ครั้ง กลุ่มทักษะ(ภาษาไทย) ความถี่ 1,209 ครั้ง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ความถี่ 1,648 ครั้ง กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) ความถี่ 237 ครั้ง และเมื่อจำแนกตามกลุ่มประสบการณ์ปรากฏผลดังนี้

2.1 หนังสือเรียนคณิตศาสตร์ ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 3 ลักษณะ ได้แก่ ทักษะทางการคำนวณ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะทางภาษาไทย

2.2 หนังสือภาษาไทย ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 39 ลักษณะ โดยมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมากที่สุด คือ ทักษะทางภาษาไทย ความสุภาพอ่อนโยน ความกตัญญูกตเวทิตะ ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ความสามารถเลือกรับและนำความรู้สากลมาประยุกต์ใช้กับครอบครัวและชุมชน ทักษะด้านการคำนวณ

2.3 หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีทุกลักษณะ โดยมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมากที่สุด คือ การตระหนักในคุณค่าของการศึกษา ทักษะทางภาษาไทย ความมีเหตุผล ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยที่สุด คือ ทักษะด้านการคำนวณ

2.4 หนังสือเรียนกลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 6 ลักษณะ ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความสามัคคี ความสุภาพอ่อนโยน ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ การมีมนุษยสัมพันธ์ ความเป็นผู้นำและผู้ตาม

3. ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนทั้งหมด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรก ได้แก่ ทักษะด้านการคำนวณ ทักษะทางภาษาไทย ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ การตระหนักในคุณค่าของการศึกษา ความสุภาพอ่อนโยน ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อย ได้แก่ ความยุติธรรมและการมีน้ำใจนักกีฬา

4. คุณลักษณะเพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีที่ปรากฏของทุกกลุ่มประสบการณ์ เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ

ข. ผลการวิเคราะห์ลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 39 ลักษณะ ความถี่ 4,996 ครั้ง ตามรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้งหมด ดังนี้
 กลุ่มทักษะ(ภาษาไทย) ความถี่ 248 ครั้ง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ความถี่ 3,439 ครั้ง
 กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย 1,025 ครั้ง กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ความถี่ 284 ครั้ง มีรายละเอียดดังนี้

1.1 หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มทักษะ(ภาษาไทย)ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 31 ลักษณะ โดยมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมากที่สุดคือ ความขยันหมั่นเพียร ความกตัญญูตเวที ทักษะทางภาษาไทย ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อย คือ การละเว้นเสพสิ่งเสพยติดให้โทษ ทักษะด้านการคำนวณ ทักษะด้านการจัดการ ความเป็นผู้นำและผู้ตาม การตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ลักษณะละ 1 ครั้ง

1.2 หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 39 ลักษณะ โดยมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความสำนึกในความเป็นไทย ความสุภาพอ่อนโยน การตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยสุด คือ ทักษะด้านการคำนวณ

1.3 หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 38 ลักษณะ โดยมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมากที่สุด คือ ความสุภาพอ่อนโยน ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยที่สุดคือ การเป็นผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ดี

1.4 หนังสืออ่านเพิ่มเติม กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 33 ลักษณะ โดยมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏมากที่สุดคือ การประหยัดและอดออม ความขยันหมั่นเพียร ความรับผิดชอบ ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยสุดคือ ความมีเหตุผล ความเมตตากรุณา การมีน้ำใจนักกีฬา การละเว้นเสพสิ่งเสพยติดให้โทษ การมีมนุษยสัมพันธ์ ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ลักษณะละ 1 ครั้งเท่ากัน

2. ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้งหมด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 5 ลำดับแรก ได้แก่ ความสุภาพอ่อนโยน ความสำนึกในความเป็นไทย ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูตเวที ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยสุด ได้แก่ ทักษะด้านการคำนวณ

3. ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ไม่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา คือ ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ

4. คุณลักษณะเพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติมทั้งหมด เรียงจากมากไปหาน้อย คือ เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. ลักษณะความเป็นพลเมืองดี

ก. หนังสือเรียน

จากผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยสรุปมีเนื้อหาที่บ่งบอกลักษณะความเป็นพลเมืองดีครบ 40 ลักษณะ รวมความถี่ 3,787 ครั้ง ความถี่จะเพิ่มขึ้นตามลำดับชั้น ซึ่งก็เป็นไปตามวุฒิภาวะและพัฒนาการของเด็ก (ปฏิมา พูนทรัพย์, 2528) เมื่อวัยเจริญขึ้นก็สามารถเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้นเนื้อหาสาระของหนังสือเรียนจะเพิ่มขึ้น เป็นผลให้สามารถสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้มากขึ้น จะเห็นได้ชัดเจนโดยเฉพาะกลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ซึ่งมีการกำหนดค่าในการเรียนรู้ไว้ คือชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กำหนดไว้เพียง 450 ค่า และเพิ่มขึ้นตามลำดับชั้น

อย่างไรก็ตามยังมีลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ไม่ปรากฏตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่เริ่มปรากฏในระดับชั้นที่สูงขึ้น เช่นในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หรือชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้น ได้แก่ ทักษะด้านการคำนวณ ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ การตระหนักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การประหยัดและอดออม ความกล้าหาญ การใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ ทักษะด้านการจัดการ การละเว้นเสพสิ่งเสพติดให้โทษ ความคิดริเริ่มในการประกอบอาชีพสุจริต ความกระตือรือร้น ทักษะในการใช้เทคโนโลยี การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย การมีน้ำใจนักกีฬา และความยุติธรรม ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรจะเริ่มมีการสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองดี ดังกล่าว ได้ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ทุกลักษณะ เพื่อเป็นการวางรากฐานการปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมือง

ดี ถึงแม้จะเป็นการสอดแทรกเรื่องง่าย ๆ และมีจำนวนไม่มากนักก็ตาม โดยเนื้อหาที่สอดแทรกนั้นสอดคล้องกับสภาพสังคม (ปฏิมา พุทธิทรัพย์, 2528) เพราะปัจจุบันเด็กสามารถเรียนรู้จากแหล่งความรู้หรือสื่อต่าง ๆ ได้มากมาย โดยเฉพาะโทรทัศน์ซึ่งมีบทบาทในการส่งข่าวสารและให้ความรู้ต่าง ๆ กับประชาชนตลอดจนสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็ก ๆ เรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วขึ้น เช่น เรื่องการรณรงค์รักษาสิ่งแวดล้อม การประหยัดไฟฟ้า การประหยัดน้ำ การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย โฆษของสิ่งเสพติด เป็นต้น ดังนั้นถ้าในหนังสือเรียนปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี ดังกล่าวตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ก็จะเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยให้เด็ก ๆ มีลักษณะความเป็นพลเมืองดีเหล่านี้และซึมซับไว้ตั้งแต่เริ่มเรียนและเพิ่มพูนมากขึ้นเมื่อเขามีพัฒนาการการเรียนรู้ที่สูงขึ้นตามวัย เป็นการดีกว่าเรียนตอนโต ซึ่งจะเห็นได้จากการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ แต่เดิมเริ่มเรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งปัจจุบันหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเห็นว่าเข้าไป กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้ให้มีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ในปีการศึกษา 2539

สำหรับลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ไม่ปรากฏในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และควรสอดแทรกเพิ่มขึ้นดังกล่าวนี้ไม่หมายรวมถึง ทักษะด้านการคำนวณ เพราะชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ไม่มีหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ แต่มีแบบฝึกหัดคณิตศาสตร์ซึ่งไม่อยู่ในกลุ่มประชากรของการวิจัยครั้งนี้ จึงเป็นผลให้ไม่ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีเกี่ยวกับทักษะด้านการคำนวณในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แต่เริ่มปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านนี้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เพราะเริ่มมีหนังสือเรียนคณิตศาสตร์

ถ้ามองในภาพรวมของหนังสือเรียน ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยที่ควรส่งเสริมให้มีเนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความยุติธรรม การมีน้ำใจ นักกีฬา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ทักษะในการใช้เทคโนโลยี และการตรงต่อเวลา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรมีการพิจารณาสอดแทรกเพิ่มเติมให้มากขึ้นดังนี้

ความยุติธรรม เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ทุกคนควรมี เพราะสังคมปัจจุบันให้ความสำคัญกับวัตถุมากกว่าจิตใจ จึงทำให้ทุกคนต้องใช้ชีวิตอยู่กับการแข่งขันตลอดเวลา ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิ โอกาส และผลประโยชน์ต่าง ๆ จนบางครั้งก่อให้เกิดความขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ตามมา การศึกษาจึงจำเป็นต้องเตรียมเด็กให้เป็นคนมีเหตุผลและใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้ง

โดยไม่ลำเอียงเข้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง นอกจากนี้ความยุติธรรมยังเป็นคุณธรรมที่หลักสูตรประถมศึกษากำหนดไว้ ดังนั้นจึงควรพิจารณาสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความยุติธรรมในหนังสือเรียน และจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมมากขึ้นเพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นคนมีความยุติธรรม ตั้งแต่เด็กซึ่งจะส่งผลดีต่อสังคมส่วนรวม เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความยุติธรรม

การมีน้ำใจนักกีฬา เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดกับเด็กทุกคน ให้รู้จักแพ้ รู้จักชนะ และให้อภัยซึ่งกันและกัน ต้องเข้าใจว่ากีฬาทุกชนิดเป็นการออกกำลังกาย ทำให้สุขภาพแข็งแรง เพื่อความสนุกสนานและสร้างความสามัคคีระหว่างกัน ไม่เอาเปรียบ ไม่โกงกันและเมื่อเสร็จสิ้นการแข่งขันก็เป็นเพื่อนที่ดีต่อกันตลอดไป ดังนั้นถ้าเยาวชนถูกหล่อหลอมให้เป็นผู้มีน้ำใจนักกีฬาจนติดเป็นนิสัย ก็จะส่งผลให้สังคมในอนาคตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ไม่มีการพยายาบาดคิดแก้แค้น ดังเช่นชาวอาชญากรรมที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ในปัจจุบัน

การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ขณะนี้หน่วยงานทางการศึกษาได้เห็นความสำคัญ ลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านนี้มาก โดยพยายามส่งเสริมให้โรงเรียนสอนในรูปของโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน โครงการเสริมสร้างวินัย โครงการสหกรณ์โรงเรียน ซึ่งโครงการเหล่านี้เป็นการปลูกฝังให้เด็กรู้จักสิทธิและหน้าที่ของตนในสังคม ซึ่งคาดหมายว่าในอนาคตเด็กเหล่านี้จะเป็นพลเมืองดีของชาติต่อไป ดังที่ ภิญญุสาธ (2530) ได้กล่าวไว้ว่าถึงเวลาแล้วที่ ทุกคนควรจะช่วยกันกระตุ้นเตือนให้มีการจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่บทบาทของคนแต่ละคน และตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมนั้น จะส่งผลต่อตนเอง ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม แต่จากการวิจัยครั้งนี้ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านนี้สอดแทรกในเนื้อหาหนังสือเรียนอยู่ในกลุ่มความดีต่ำ

ทักษะในการใช้เทคโนโลยี เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ควรเน้นมากขึ้น เพราะปัจจุบันวิทยาการเจริญก้าวหน้ามาก จึงมีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อความสะดวกสบายมีมากขึ้น ซึ่งบางครั้งก็เป็นการใช้เทคโนโลยีไม่เหมาะสมถูกต้องเป็นการทำลายสภาพแวดล้อม ซึ่งมีผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ ดังที่ สิปปนนท์ เกตุทัต (2535) ได้กล่าวไว้ว่า เทคโนโลยี คือ การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และศาสตร์อื่น ๆ มาผสมผสาน ประยุกต์เพื่อสนองเป้าหมายเฉพาะความต้องการของมนุษย์ และหากเทคโนโลยีนั้น สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม เทคโนโลยีนั้นก็จะเกื้อกูลประโยชน์ทั้งบุคคลและส่วนรวม แต่หากไม่สอดคล้องก็จะก่อให้เกิดปัญหาตามมา

มหาดศาลดังนั้นก็เห็นได้ว่าเป็นเรื่องสำคัญที่ควรเน้นและสอดแทรกเนื้อหาด้านทักษะในการใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันให้มากขึ้นในระดับประถมศึกษา

การตรงต่อเวลา เป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ตรงกับคุณธรรมในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมของท. พรหมโสมถ (2531) ที่จะทำให้นักเรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีชา วิหคโต (2527) เกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานที่จำเป็นในการทำงานของนักเรียนระดับประถมศึกษาประการหนึ่งคือการตรงต่อเวลา ดังนั้นควรพิจารณาสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีด้านนี้มากขึ้น

ข. หนังสืออ่านเพิ่มเติม

จากผลการวิจัยพบว่า เนื้อหาในหนังสืออ่านเพิ่มเติมระดับประถมศึกษา ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี 39 ลักษณะ รวมความถี่ 4,996 ครั้ง ภาพรวมลักษณะความเป็นพลเมืองที่ปรากฏมาก ได้แก่ ความสุภาพอ่อนโยน ความสำนึกในความเป็นไทย ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ความมีระเบียบวินัย และความกตัญญูตเวที ซึ่งบางลักษณะสอดคล้องกับจุดหมายและคุณธรรมของหลักสูตร ได้แก่ ความสำนึกในความเป็นไทย ความมีระเบียบวินัยและความกตัญญูตเวที จึงเป็นการเน้นลักษณะความเป็นพลเมืองดี 3 ด้านนี้มากขึ้น ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมยึดหลักสูตรเป็นหลัก ส่วนความสุภาพอ่อนโยนนั้นเป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ควรปลูกฝังให้เน้นหนักเพราะความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้อิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติแผ่กระจายเข้ามาในสังคมไทยเป็นผลให้เยาวชนเกิดความนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ และนำมายึดถือปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยไม่มีการเลือกสรรเฉพาะในส่วนที่ถูกต้องเหมาะสมกับสังคมไทย ซึ่งบางอย่างขัดต่อระเบียบประเพณีอันดีงามของไทยก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่นปัญหาด้านการแต่งกาย ปัญหาด้านความก้าวร้าวไม่สุภาพเรียบร้อย เป็นต้น ซึ่งพระเทพวิสุทธิเมธี (ปัญญา นันทภิกขุ เขมกะ, ม.ป.ป.) ได้กล่าวถึงแนวทางให้ผู้ต้องการเป็นคนดี ยึดถือและประพฤติ คือ มีความรู้ดี มีมารยาทงาม พุดจาไพเราะสุภาพนุ่มนวล เป็นต้น สำหรับความจงรักภักดีต่อชาติศาสนาและพระมหากษัตริย์ เป็นเรื่องสำคัญที่มีการรณรงค์และปลูกฝังอยู่ทุกยุคทุกสมัยเพราะประเทศไทยปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และทุกคนต่างซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ไทยเป็นอย่างดี

โดยเฉพาะรัชกาลปัจจุบัน ดังโอวาทของพระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ที่แสดงแต่ยุวชน โดยกล่าวว่า พลเมืองดี คือผู้ที่สามารถดำรงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ไว้ได้ (บุญนพ สุทธิสโร, 2536) และสอดคล้องกับ จำเริญ ให้ไทย (2536) ที่กล่าวว่า พลเมืองดีจะต้องเป็นคนรักชาติ มีความรู้เรื่องของศาสนาประจำชาติและศาสนาอื่น ๆ ในชาติ มีความศรัทธาเชื่อมั่นในศาสนา ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีความจงรักภักดี ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ รักษาไว้ซึ่งความสามัคคีของคนในชาติ

ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏอยู่ในกลุ่มความถี่ต่ำของหนังสืออ่านเพิ่มเติม ระดับประถมศึกษา ได้แก่ ทักษะด้านการคำนวณ ความยุติธรรม การมีน้ำใจนักกีฬา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย และทักษะด้านการจัดการ ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ความยุติธรรม การมีน้ำใจนักกีฬา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย อยู่ในกลุ่มความถี่ต่ำเช่นเดียวกับในหนังสือเรียน จึงสมควรยิ่งที่จะพิจารณาจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีทั้ง 3 มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรประถมศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตที่จะทำประโยชน์ให้กับสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กรมวิชาการ, 2537) ส่วนทักษะด้านการคำนวณ ผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรพิจารณาส่งเสริมให้มีการทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมมากขึ้น เพราะลักษณะความเป็นพลเมืองดีนี้จำเป็นต่อการเรียนรู้และใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับทักษะด้านการจัดการ ควรพิจารณาส่งเสริมให้มีการสอดแทรกเนื้อหาด้ำนนี้มากขึ้น เพราะเป็นทักษะสำคัญในการทำงาน โดยต้องรู้จักการวิเคราะห์งาน วางแผนการทำงาน การปฏิบัติงานตามแผนและประเมินผลงาน (กรมวิชาการ, 2537) ซึ่งสอดคล้องกับ พยอม ธรรมบุตร (2535) ที่กล่าวว่าในอนาคตเราต้องการคนคิดเก่ง คนวางแผนเก่ง และคนปรับตัวเก่ง

ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ไม่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติม คือทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ เพราะขณะทำการวิจัยกรมวิชาการไม่มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ) และไม่มีการสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองดีเกี่ยวกับทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศในหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มประสบการณ์อื่น ดังนั้น ควรพิจารณาส่งเสริมให้มีการเพิ่มเติมลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านนี้ให้ทันกับยุคสมัยที่ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้มากกว่า 1 ภาษา เพื่อนักเรียนระดับประถมศึกษาจะได้มีพัฒนาการทาง

ด้านภาษาต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ใช้เป็นพื้นฐานที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้น หรือสามารถสื่อสารอย่างง่าย ๆ กับชาวต่างชาติได้

ข้อนำสังเกตประการหนึ่ง ก็คือ การปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมสอดคล้องกัน เช่น ความสุภาพอ่อนโยน ปรากฏมากทั้งในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะผู้จัดทำหนังสือเห็นความสำคัญของลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านนี้มาก หรืออาจเป็นเรื่องที่สามารถสอดแทรกได้ง่าย ส่วนความยุติธรรม การมีน้ำใจนักกีฬา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ปรากฏน้อยทั้งในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมเช่นกัน ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้จัดทำหนังสือมีความเห็นว่าควรเน้นการปฏิบัติจริงมากกว่าสอดแทรกในหนังสือหรือเป็นเรื่องที่สอดแทรกได้ยาก ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งก็คือ ความยุติธรรมเป็นลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ตรงกับคุณธรรมของหลักสูตรประถมศึกษาแต่ผู้จัดทำหนังสือไม่เน้นให้สอดคล้องกับหลักสูตร และการตรงต่อเวลาก็เป็นคุณธรรมที่หลักสูตรกำหนดไว้เช่นกัน แต่จากการวิจัยครั้งนี้ปรากฏน้อย โดยเฉพาะในหนังสืออ่านเพิ่มเติมซึ่งสามารถทำได้โดยตรง แต่อย่างไรก็ตามลักษณะความเป็นพลเมืองดี ทุกลักษณะมีความสำคัญ การกำหนดเนื้อหาควรจะได้คำนึงถึงการกระจายเนื้อหาให้ได้สัดส่วนที่เหมาะสมกัน

2. ธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

จากผลการวิจัย พบว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนระดับประถมศึกษา ถ้าพิจารณาตามกลุ่มประสบการณ์ จะปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีความถี่สูงสุด รองลงมาคือ กลุ่มทักษะ(ภาษาไทย) กลุ่มทักษะ(คณิตศาสตร์) และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) ตามลำดับ ส่วนหนังสืออ่านเพิ่มเติมปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีมากที่สุดในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต รองลงมา คือ กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ กลุ่มทักษะ(ภาษาไทย) ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะวิชาที่แต่งเป็นเรื่องมักสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้มากกว่าวิชาที่เป็นการคำนวณหรือภาษาต่างประเทศ

กลุ่มทักษะ(คณิตศาสตร์) พบว่าเป็นการเน้นลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านการคำนวณ ซึ่งตรงกับจุดประสงค์ของคณิตศาสตร์ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการคิด การคำนวณ สามารถนำคณิตศาสตร์ไปใช้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ และใช้

ในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ(กรมวิชาการ,2537)การที่คณิตศาสตร์เน้นการคำนวณทำให้ สอดแทรกเนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีลักษณะอื่นได้น้อย แต่การเรียนคณิตศาสตร์ ครู สามารถฝึกฝนความมีระเบียบวินัย ความมีเหตุผล จากการทำงานไปพร้อมกับทักษะด้านการ คำนวณ และควรมีการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมกลุ่มทักษะ(คณิตศาสตร์) เพราะ ขณะทำการวิจัย กรมวิชาการยังไม่มีการจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มประสบการณ์นี้

กลุ่มทักษะ(ภาษาไทย) พบว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสือเรียน ภาษาไทยทั้งหมดมีมากเป็นอันดับสอง รองจากกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต อาจเป็น เพราะหนังสือเรียนภาษาไทยมีการแต่งเป็นเรื่อง บทร้อยกรอง ตลอดจนนิทาน ซึ่งสามารถ สอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้มาก ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ ปรากฏมากในหนังสือเรียนภาษาไทย ได้แก่ ทักษะทางภาษาไทย ความสุภาพอ่อนโยน ความ ชยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์สุจริต และความกตัญญูตเวที สอดคล้องกับลักษณะความเป็น พลเมืองดีที่ปรากฏในหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มทักษะ(ภาษาไทย) ดังนั้น จึงควรพิจารณาจัดทำ หนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มทักษะ(ภาษาไทย) เพื่อส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีด้านอื่น ๆ ต่อไป

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มที่ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดี มากที่สุด และหนังสืออ่านเพิ่มเติมก็เช่นกัน เพราะกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตได้นำเนื้อหา บางส่วนจากกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มภาระงานและพื้นฐานอาชีพมาผนวกไว้ (กรมวิชาการ,2524) และหนังสืออ่านเพิ่มเติมในกลุ่มประสบการณ์นี้ก็มีย่ำนวนมากกว่ากลุ่ม ประสบการณ์อื่น ๆ ลักษณะความพลเมืองดีที่ปรากฏมากในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม ที่สอดคล้องกัน ได้แก่ ความสุภาพอ่อนโยน การตระหนักและเห็นคุณค่าของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่มีความถี่น้อยใน หนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สอดคล้องกัน ได้แก่ ความยุติธรรม การมีน้ำใจนักกีฬา จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มประสบการณ์นี้ จะพิจารณาเพิ่มเติมสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยเหล่านี้

กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ไม่มีหนังสือเรียน เพราะหลักสูตรได้กำหนดให้กลุ่ม สร้างเสริมลักษณะนิสัยเป็นกลุ่มที่วาดด้วยกิจกรรมที่สร้างนิสัย ค่านิยม เจตคติและพฤติกรรม เพื่อนำไปสู่การมีบุคคลิกภาพที่ดี (กรมวิชาการ, 2537) ดังนั้นกลุ่มประสบการณ์นี้หนังสือ อ่านเพิ่มเติมจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพิ่มขึ้นจากการจัด

กิจกรรมการเรียนการสอนของครู ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยในหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มประสบการณ์นี้ ซึ่งควรพิจารณาส่งเสริมให้ทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเพิ่มขึ้น ได้แก่ ความยุติธรรม เพื่อให้สนองต่อคุณธรรมของกลุ่มประสบการณ์นี้ที่หลักสูตรกำหนดไว้

กลุ่มภาระงานและพื้นฐานอาชีพเป็นกลุ่มที่ไม่มีหนังสือเรียนเช่นเดียวกับกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย โดยหลักสูตรมุ่งสอนให้นักเรียนมีคุณสมบัติที่สำคัญ คือ ทำงานเป็น มีนิสัยรักการทำงานและมีการปรับปรุงงานอยู่เสมอ (กรมวิชาการ, 2537) เป็นการเน้นการปฏิบัติ ซึ่งครูสามารถสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้จากการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน เช่น ความขยันหมั่นเพียร ความอดทนอดกลั้น ความมีระเบียบวินัย เป็นต้น ดังนั้นหนังสืออ่านเพิ่มเติมจึงมีส่วนสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพิ่มขึ้นซึ่งลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยในหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มประสบการณ์นี้ ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสำคัญเพราะการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นจะเกิดผลดีต้องปฏิบัติต่อผู้ร่วมงานด้วยความสุภาพ มีน้ำใจ ดังที่สุจริต เพียรชอบ (2533) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของเยาวชนไทยที่สำคัญด้านมนุษยสัมพันธ์ ทั้งเยาวชนชายและหญิง คือ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีน้ำใจชอบช่วยเหลือผู้อื่น และลักษณะความเป็นพลเมืองดีอีกด้านหนึ่งที่ควรส่งเสริมให้มากขึ้น ได้แก่ การตรงต่อเวลา เพราะการทำงานเสร็จทันเวลาจะทำให้ไม่เกิดความเสียหาย และยิ่งถ้าเป็นการนัดหมาย การตรงต่อเวลายิ่งเป็นเรื่องสำคัญจะทำให้เป็นบุคคลน่าเชื่อถือ และสร้างมิตรภาพที่ดีเพราะไม่ทำให้ผู้อื่นต้องรอคอย

กลุ่มประสบการณ์พิเศษ(ภาษาอังกฤษ) พบว่าเป็นการเน้นทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ ซึ่งตรงกับความคาดหวังของกลุ่มประสบการณ์นี้ที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะในการใช้ภาษาต่างประเทศ เพื่อการสื่อสารได้ตามวัยและศักยภาพของตน (กรมวิชาการ, 2537) จึงปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีลักษณะอื่น ๆ น้อย กลุ่มประสบการณ์นี้ไม่มีหนังสืออ่านเพิ่มเติมของกรมวิชาการ ดังนั้นจึงควรพิจารณาจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมเพื่อส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีเกี่ยวกับทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น เพราะการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศจะได้เปรียบมากสำหรับชาวสาร ความรู้ (กรมวิชาการ, 2536)

เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม กลุ่มประสบการณ์ที่แต่งเป็นเรื่องสามารถสอดแทรกลักษณะความเป็นพลเมืองดีได้มากกว่ากลุ่มประสบการณ์ที่เป็นคำนวณและภาษาต่างประเทศ ลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าปรากฏน้อย ได้แก่ ความยุติธรรม การตรงต่อเวลา การมีน้ำใจนักกีฬา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ทักษะในการใช้

เทคโนโลยี โดยเฉพาะความยุติธรรม การตรงต่อเวลา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย อยู่ในกลุ่มที่มีความดีต่ำทั้งในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือควรพิจารณาส่งเสริมให้มากขึ้น เพราะหนังสือเป็นสื่อที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาทั้งระดับก่อนประถม ประถม มัธยมและอาชีวศึกษาที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กรมวิชาการ,2536) ดังนั้นหนังสือเรียนจะมีบทบาทมากขึ้นในการค้นคว้าศึกษาด้วยตนเองและหนังสืออ่านเพิ่มเติมก็เป็นแหล่งวิทยาการค้นคว้าด้วยตนเอง

3. คุณลักษณะเพื่อการเป็นสมาชิกที่ดี

ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะเพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีที่ปรากฏในหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติมเหมือนกัน คือเป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ มีความดีสูงสุด รองลงมาคือเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และเป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพ ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า โลกปัจจุบันมีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างประเทศ ทุกประเทศเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ดังเช่น เจมส์ เอ แบงก์ (Jame A.Banks 1983) ได้มีแนวคิดว่านักเรียนไม่ใช่เป็นเพียงพลเมืองของชุมชนและประเทศตนเท่านั้นแต่เขายังเป็นพลเมืองของสังคมโลกด้วย ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของแต่ละประเทศ จึงต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ สอดคล้องกับ โธมัส เอช คอลลินส์ และเซลลีแบงก์ ชาคาริยา (Thomus H. Coolline and Sally Banks Zakariya,1982,อ้างถึงใน ศิริเพ็ญ บุรณศิริ,2531) ได้ชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการเตรียมเยาวชนสำหรับคริสต์ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นโลกของการพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างแท้จริง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวัตถุดิบ อาหาร พลังงาน เทคโนโลยี การค้า แม้กระทั่งการบริการ ดังนั้นฐานะของประเทศต่าง ๆ ในโลกนี้ จึงควรอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยถือว่าทุกประเทศเป็นส่วนหนึ่งของโลก ดังนั้นการเตรียมคนให้เป็นสมาชิกที่ดีนั้น จึงไม่สามารถจำกัดขอบเขตเฉพาะชุมชน รัฐ หรือประเทศที่ตนเป็นสมาชิกเท่านั้น แต่การเตรียมคนเป็นพลเมืองดีจำเป็นต้องเตรียมในฐานะที่เป็นหน่วยหนึ่งของสังคมโลกด้วย และปัจจุบันนี้การสื่อสารคมนาคมและวิทยาการสมัยใหม่ ทำให้ชีวิตของคนในโลกใกล้ชิดกันมาก เพราะข่าวสารถูกส่งมาให้รับรู้อย่างรวดเร็ว ปัญหาต่าง ๆ มีผลต่อกันและกัน เช่น การทำลายสิ่งแวดล้อม ดังจะเห็นได้ว่าการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขณะนี้ จะเป็นความร่วมมือกันทั่วโลก ดังที่ บาร์เนย์ (Barney,1980) ได้กล่าวว่าโลกในปี 2000 จะเต็มไปด้วยผู้คนที่มากขึ้น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจน้อยลง และความแตกแยกมีมากขึ้น รวมถึงปัญหาประชากร ปัญหาทรัพยากรและปัญหา

สิ่งแวดล้อม ซึ่งประชาชนทุกคนจะต้องเผชิญในวิถีทางต่าง ๆ มากกว่าปัจจุบัน รวมถึงโครงการรณรงค์ในระดับประเทศและระดับโลกที่กระทำกันอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นจึงจำเป็นที่จะต้องร่วมกันปลูกฝังการเป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติให้กับเด็กที่กำลังเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาที่ทุกคนต้องเผชิญร่วมกัน ทั้งพาอาศัยกันและพัฒนาการดำรงชีวิตเพื่อการร่วมกันในโลกนี้อย่างสงบสุข นอกจากนี้เป็นสมาชิกที่ดีของมนุษยชาติ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ยังต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนพัฒนาอาชีพ โดยสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ รักษาการทำงาน และทำงานเป็น เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพและพัฒนาสังคม ปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อบ้าน ชุมชน ประเทศและโลก ด้วยการรู้เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่บ้านสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของบ้าน ตลอดจนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมในชุมชนรอบ ๆ บ้าน เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (กรมวิชาการ, 2537)

ข้อเสนอแนะ

ก. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหนังสือ

1. ควรพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ปรากฏน้อยในหนังสือเรียนให้เพิ่มมากขึ้น ได้แก่ ความยุติธรรม การมีน้ำใจนักกีฬา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย ทักษะในการใช้เทคโนโลยี และการตรงต่อเวลา
2. ควรพิจารณาปรับปรุงเนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีให้ปรากฏทุกลักษณะ ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1
3. ควรพิจารณาจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม เพื่อส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ได้แก่ ทักษะทางด้านภาษาต่างประเทศ ทักษะด้านการคำนวณ ความยุติธรรม การมีน้ำใจนักกีฬา การรู้จักสิทธิและหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย และทักษะด้านการจัดการ
4. ควรพิจารณาจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติมกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย และกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เพื่อส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดีเพิ่มขึ้น เนื่องจากไม่มีหนังสือเรียน
5. ควรพิจารณาจัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม ให้สนองความต้องการของหลักสูตรเพิ่มขึ้น

ข. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหนังสือเรียนซ้ำอีก เมื่อมีเอกสารครบทุกชั้น
2. ควรจะมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหนังสืออ่านเพิ่มเติมของเอกชน เพื่อเป็นแนวทางในการเลือกใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติม
3. ควรจะมีการวิจัยเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาลักษณะความเป็นพลเมืองดีในหนังสือส่งเสริมการอ่านระดับประถมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำหนังสือของกรมวิชาการ
4. ควรจะมีการวิจัยรูปแบบของการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะความเป็นพลเมืองดี ทั้งนี้เพื่อให้ปรากฏลักษณะความเป็นพลเมืองดีที่ชัดเจนยิ่งขึ้น
5. ควรจะมีการวิจัยถึงหลักการจัดทำหนังสือเรียนและหนังสืออ่านเพิ่มเติม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย